

ПОБІРЧЕНКО І. Пятнадцять років світового визнання	3
ШЕМШУЧЕНКО Ю., ЮЩИК О. Політика, право, Конституція	6
Державно-правове творення	
МАЙДАННИК О. Повноваження та форми діяльності народного депутата України у сфері парламентського контролю (теоретичний аспект)	9
ЛАДИЧЕНКО В. Забезпечення збереження державної єдності — важлива функція державної влади	13
Питання теорії	
БЕРНЮКОВ А. Загальний зміст юридичної герменевтики	18
БІДЕЙ О. Контроль і дозвіл як засоби реалізації правової політики	22
РОЩИНА І. Принципи та аналогія у кримінальному праві України	25
КЛИМЕНКО К. Справедливість як основа правозастосовної діяльності	30
Право, економіка, фінанси	
КУЧЕРЯВЕНКО М. Майбутнє фінансового права: невже криза	34
ЮРЕСКУЛ В. Визначення відходів за законодавством України та шляхи його вдосконалення	39
ЛЕХХАР О. Правова природа договору приднання	43
МОРОЗ Л. Товарна біржа як суб'єкт господарювання	47
КОВАЛЬ Д. Фінансово-правова відповідальність як різновид юридичної відповідальності	51
Питання трудового права	
ЗАРЖИЦЬКИЙ О., ЛИТВИН О. Склад трудових процесуальних правовідносин	54
ШВЕЦЬ Н. Відмінності страйків від інших актів протесту	57
Прокурорсько-слідча практика	
ЗАРОСИНСЬКИЙ Ю., ЗАРОСИНСЬКИЙ О. Наркоманія: стан і проблеми боротьби з нею на сучасному етапі	61
КАТЕРИНЧУК К. Характеристика особи злочинця у справах про катування	64
Пропозиції до законодавства	
ЯНОВСЬКА О. Окремі аспекти запровадження суду присяжних	69
ВАСЬКОВСЬКА О. Актуальні проблеми права на збори, мітинги, походи та демонстрації в Україні	74
КЛИМЕНКО О. На користь свободи волеє право України	78
МІШУРОВСЬКА С. Прогаляни в українському законодавстві при застосуванні ст. 8 Конвенції про захист прав і свобод людини та основоположних свобод	81
КРАСНОВА М. Теоретико-правові засади запобіжних заходів компенсації шкоди за екологічним законодавством України	85
Дискусії та обговорення	
МАРЧАК В. Методологія та методика дослідження обмеженої осудності	92
ФЕЛИК В. Правові аспекти державного управління в процесі реформування адміністративної діяльності органів внутрішніх справ	97
КІТТІКОВ М. Докази та адміністративне стягнення: проблеми співвідношення	101
ЗАКОРЕЦЬКА Л. Види прав на чужі речі: порівняльний аналіз за римським приватним правом та сучасним цивільним правом	104
БОНДАРЧУК І. Законодавче удосконалення інституту державної реєстрації об'єднань громадян	108
ДЕШКО Л. Щодо вдосконалення спеціального законодавства про господарювання у сфері охорони здоров'я	112
ГУРДЖІ Ю. Правовий захист особи в кримінальному процесі: системний підхід	116
Сторінки історії	
КОБИЛЕЦЬКИЙ М. Магдебурзьке право як джерело рецепції римського права в Україні	121
На міжнародно-правові теми	
ТУРЯНИЦЯ В., ЛИЧУК В. Конституційний Суд Словаччини: досвід для України	126
ДУНАС О. Особливості інституту членства у сучасних міжнародних фінансових організаціях	129
АНОШИНА Н.-Т. Ознаки міжнародного правопорядку, створеного Віденським конгресом 1814—1815 років	132
За кордоном	
ТИЩИК Б., РИГНА О. Перша чинна Конституція світу — історія прийняття (до 220-річчя Конституції США)	137
Правове життя	
ПОЛЕШКО А. Реалізація прав і свобод людини в Україні	141
Рецензії	
БАБКІН В. Теоретико-правове дослідження порівняльного правознавства	143
ВЕРБЕНКО Ю. Яким повинен бути суддя	145
ЛИТВАК О. Наукова праця про прокурорський нагляд за обранням та продовженням строків тримання під вартою	146

Визначення відходів за законодавством України та шляхи його вдосконалення

В.ЮРЕСКУЛ

(Одеська національна юридична академія)

Закон України «Про відходи» від 5 березня 1998 р. визначає відходи як будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі людської діяльності і не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення. Тобто речовини, матеріали чи предмети, які визначатимуться відходами згідно з названим вище Законом, утворюються чи виявляються; утворюються у процесі людської діяльності; не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення; є об'єктом права власності; власник повинен їх позбутися; позбутися їх треба шляхом утилізації чи видалення.

Визначення відходів впливає на регулювання відносин щодо поводження з ними, однак, воно містить деякі незрозумілості, які є предметом наукових дискусій. Зокрема, недоліком законодавчого визначення є виключення з категорії «відходи» речовин, матеріалів та предметів, що можуть утворюватися внаслідок природних і техногенних катастроф, та відходів, виробником яких стають інші, крім людини, біологічні істоти[2, 124]. Визначення також не поширюється на такі природні речовини, як старі сухі дерева і т.п., що більш непотрібні їх власникам.

Те, що відходи не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення, обмежує можливість їх перероблення саме на місці утворення чи виявлення, що було б бажаним з точки зору безпечного поводження з ними, зокрема, їх не потрібно було б перевозити. Також, цей критерій визначення поняття відходів є суб'єктивним, тобто власник відходів може спробувати використати їх у виробничих перебігах, і він не буде зобов'язаний дотримуватися законодавства про відходи[4, 130].

Власник повинен позбутися відходів, тобто речовина не є відходом без втручання або акта державної влади. Речовини могли б бути залишеними за непотрібністю без такого примусу і не були б відходами[3, 65]. Законодавство містить мало приписів щодо зобов'язання власника позбутися речовин, утворених внаслідок його господарської діяльності[5, 88]. Закон «Про відходи» надає

зідприємствам право зберігати відходи у спеціально відведених місцях чи об'єктах відповідно до санітарних норм і правил утримання території. Обов'язок громадян позбуватися речовин, матеріалів і предметів, що утворюються у процесі людської діяльності і не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення, теж не дістав належного закріплення.

Наведена редакція поняття відходів була прийнята Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відходів» від 7 березня 2002 р. Перша редакція ст. 1 Закону «Про відходи» передбачала не лише, що власник повинен позбутися відходів, а й те, що він позбавляється їх або має намір позбутися. Уваляється, що такий підхід є більш владним.

Недосконалість закріплення вимоги позбутися від відходів шляхом утилізації чи видалення впливає з недосконалістю визначення поняття «видалення». Згідно із Законом «Про відходи», видалення відходів визначається як здійснення операцій з відходами, що не призводять до їх утилізації, тобто сюди автоматично відносяться інші операції поводження з відходами, а саме: збирання, перевезення, зберігання, оброблення (перероблення), знешкодження і захоронення відходів. Зрозуміло, що не можливо позбутися відходів звадяки, наприклад, збиранню чи зберіганню.

У чинному законодавстві України можна знайти й інші підходи до визначення поняття «відходи». Так, Закон «Про альтернативні види рідкого та газового палива»[6] визначає відходи як шлаки та відходи промисловості, сільського господарства, комунально-побутових й інших підприємств, які можуть бути джерелом або сировиною для видобутку чи виробництва альтернативних видів палива. Характерною ознакою такого підходу виступає можливість відходів бути ресурсом для інших виробництв та процесів, тим самим набувати певного економічного змісту[2, 124]. Недоліком є те, що цим Законом регулюється досить обмежене коло відносин щодо поводження з відходами.

Державний класифікатор відходів ДК 005-96, затверджений наказом Держстандарту України від

29 лютого 1996 р., визначає відходи як будь-які речовини та предмети, утворені в процесі виробництва та життєдіяльності людини, внаслідок техногенних чи природних катастроф, що не мають свого подальшого призначення за місцем утворення і підлягають видаленню чи переробці з метою забезпечення захисту навколишнього середовища та здоров'я людей або з метою повторного їх залучення у господарську діяльність як матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів.

Слушно відмічається Н.Корняковою суперечність між визначенням відходів, що міститься у Державному класифікаторі відходів та у Законі «Про відходи» [7, 150]. Дійсно, «видалення... з метою повторного залучення у господарську діяльність як матеріально-сировинних ресурсів» рівнозначне тезі «видалення з метою утилізації». Однак Закон «Про відходи» визначає видалення як операцію, що не призводить до утилізації. Вважаю, що вирішення цієї суперечності має відбуватися шляхом зміни поняття «видалення», оскільки, крім цієї суперечності, таке визначення охоплює інші операції поводження з відходами. Не зважаючи на наведені вади, поняття «відходи» у проєкті Кодексу України про відходи № 2042 від 30 липня 2002 р., розробленого за ініціативою Кабінету Міністрів України [8], і в Законі «Про відходи» ідентичні.

Складність визначення поняття «відходи» у тому, що воно має суб'єктивні ознаки — семантично відходи пов'язуються з тим, що відійшло — було викинуто людиною, тобто тим, що з суб'єктивної точки зору людини є непотрібним [5, 90]. Але таке суб'єктивне розуміння не є придатним до законодавчого втілення. Для розгляду визначення відходів необхідно врахувати два елементи: об'єктивний та суб'єктивний. Об'єктивний елемент міститься в фізичних властивостях речовини, які створюють загрозу для здоров'я та безпеки людини, охорони навколишнього природного середовища. Необхідність суворого регулювання поводження, наприклад, з токсичними речовинами, через створювану загрозу зрозуміла. Складнішим є регулювання поводження з речовинами, небезпечність яких менш очевидна. З одного боку, надмірне регулювання небажане, а з іншого — може виникнути необхідність ліквідації наслідків шкоди, спричиненої недостатнім регулюванням. У випадках поводження з менш небезпечними речовинами, що все ж такі можуть бути джерелом створення загрози безпеці чи спричинення шкоди здоров'ю людини, навколишньому середовищу, зростає значення суб'єктивного елемента.

Основна причина того, що відходи створюють загрозу забрудненню навколишнього середовища, є суб'єктивною, саме те, що речовина більш

не є бажаною для її виробника [9, 36]. Це та ж характеристика, що перетворює відходи на екологічну проблему, оскільки існує вірогідність, що від речовини позбавляється. Необхідно передбачити дії, що матимуть негативний вплив на навколишнє середовище. Подальше відсутність інтересу до речовини у її власника може схилити його до недбалого позбавлення, щоб уникнути витрат, наприклад, на вивіз, бо вся користь від речовини вже отримана. Проблематичним з регулятивної точки зору є також визначення моменту, коли речовина стане небажаною.

Не зважаючи на складність визначення поняття відходів, юристи намагаються віднайти більш досконалий варіант. Так, Л.Бондар пропонує таке визначення: відходи — це тверді і рідинні речовини, що утворюються в процесі людської діяльності і життєдіяльності свійських тварин, які не використовуються за місцем їх утворення для виробництва матеріальної продукції та не відповідають нормативно-технічній документації на жоден з видів продукції, або є непридатними для виготовлення продукції, задуманої виготовлювачем, що підтверджується об'єктивними доказами, або інші речовини, на які поширюється правовий режим відходів відповідно до законодавства України [5, 90].

Однак у наведеному визначенні не передбачена можливість утворення відходів внаслідок дії сил природи. З розвитком науки і техніки цілком можливим стає існування відходів газоподібної або навіть змішаної форми існування. Можемо виокремити навіть два визначення. Самостійно може існувати визначення відходів як речовин, на які поширюється правовий режим відходів відповідно до законодавства України.

На мій погляд, більш досконалим є визначення Н.Корняковою. Здійснивши ґрунтовне дослідження з приводу юридичного визначення поняття відходів за чинним законодавством, вона пропонує визначити відходи як будь-які матеріали, предмети, речовини, що утворюються внаслідок людської діяльності, функціонування інших біологічних істот, природних та техногенних ситуацій, які не мають свого подальшого використання за місцем їх утворення, мають власника, який повинен усіма можливими засобами запобігти їх утворенню, або ж позбутися їх у встановленому законом порядку шляхом утилізації, видалення чи перероблення з метою забезпечення охорони навколишнього природного середовища та захисту життя і здоров'я людини [2, 124].

Проте не можна погодитись з критерієм, що відходи не мають свого подальшого використання за місцем утворення. Можливою є ситуація, коли предмет має шляхи використання за місцем утво-

рення, але власник не бажає використовувати його в такий спосіб. Наприклад, коли власник працюючого телевізору вирішив його викинути.

Визначення, що відходи — речовини, на які поширюється правовий режим відходів відповідно до законодавства України, може виступати універсальним визначенням. При такому підході необхідним буде подальше встановлення переліку речовин, матеріалів, предметів, на який поширюється даний режим, а також визначення конкретних обов'язків зі здійснення операцій щодо поводження з окремою речовиною, матеріалом, предметом чи їх групою. Так буде враховано два визначальні фактори. Врегулювання поводження, зокрема визначення певних обов'язків у певних ситуаціях, дозволить врахувати суб'єктивний фактор, визначення ж конкретних обов'язків з огляду на властивості речовини, матеріалу чи предмета дозволить врахувати об'єктивний фактор.

Серед недоліків поіменного перелічення І.Хейне відмічає витрати на часті оновлення у сфері, що швидко розвиваються, ризик того, що переліки можуть скоро застаріти та стати неефективними, до того ж в контексті регулювання відходів поіменні переліки виключно складно досягти на практиці через складність, неясність та впливи технічних, економічних та політичних питань [9, 36].

З цього приводу можна зазначити наступне. Деякі доробки з приводу створення таких переліків вже існують. Звичайно, переліки повинні оновлюватися. Однак жодна діяльність не є беззатратною. Враховуючи ступінь загрози від відходів, що постанала вже в глобальному масштабі, на карту поставлена сама можливість виживання людини як виду. Збереження людського життя на планеті та середовища його існування вартє затрат. А що неясності та впливи технічних, економічних та політичних питань, то вони так само стосуються регулювання й інших сфер. Що ж до швидкості оновлення переліків, то необхідним вбачається розроблення якнайшвидшої процедури їх оновлення.

З переходом України до ринкових відносин, ставлення до відходів як до відпрацьованих ресурсів практично не змінюється. Відбувається поступовий перехід до цінних відносин, що визначаються ступенем нерациональності процесів, у яких утворюються відходи, їх небезпечністю для навколишнього середовища та здоров'я людини, а також цінністю як вторинної сировини або іншими можливостями утилізації їх ресурсно-енергетичного потенціалу.

Сучасні механізми управління поводження з відходами поєднують державне регулювання аспектів поводження з відходами, що відобража-

ють суспільні інтереси, зі стимулюванням господарської діяльності, орієнтованої на мінімізацію утворення та максимальну утилізацію відходів, зменшення їх негативного впливу на навколишнє середовище та запобігання несанкціонованого видалення [10, 65].

Визначення відходів в ДСТУ 3910-99 «Охорона природи. Поводження з відходами. Класифікація відходів. Порядок найменування відходів за генетичним принципом і віднесення їх до класифікаційних категорій», затвердженому наказом Держстандарту України від 8 вересня 1999 р. № 167, збігається з визначенням, що міститься в Законі «Про відходи». Однак до цього визначення існують дві важливі примітки. Примітка 1 — у довідці відходи виступають, з одного боку, як забруднення, що займають у ньому (довідці) певний простір та (або) спричиняють негативний вплив на інші живі й неживі об'єкти і субстанції, а, з іншого боку — як вторинні матеріальні й енергетичні ресурси для можливої утилізації безпосередньо услід за утворенням або після відповідного перероблення. Примітка 2 — термін «відхід» застосовують для позначення конкретного різновиду відходів, що утворюється у фіксованому процесі та характеризується сукупністю певних показників, методів їхнього контролю і полів значення.

Відходи є забрудненням, що викликає занепокоєння та потребує правового регулювання. Для віднесення до відходів речовина не обов'язково має спричинити негативний вплив на інші об'єкти і субстанції. Таким чином, передбачається можливість правового регулювання поводження з речовинами, що не створюють загрози безпеці людини та навколишньому середовищу.

Вкрай важливим є зазначення того, що відходи є вторинними матеріальними і енергетичними ресурсами для можливої утилізації. Закон «Про відходи» визначає відходи як вторинну сировину та як відходи, для утилізації та переробки яких в Україні існують відповідні технології та виробничо-технологічні і/або економічні передумови.

Пропонується не використовувати визначення «відходи» або «відхід» стосовно конкретних речовин, матеріалів або предметів, що підпадають за чинним законодавством під дану категорію. Вимоги щодо поводження з «відходами», що можуть бути вторинними матеріальними і енергетичними ресурсами, та відходами, що на даний момент не можуть бути вторинними ресурсами, докорінно відмінні. Перші підлягають видаленню чи переробці з метою повторного їх залучення у господарську діяльність як матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів, другі — з метою забезпечення захисту навколишнього середовища

і здоров'я людей. Коли для утилізації та перероблення існують відповідні технології та виробничо-технологічні і/або економічні передумови, то відхід перетворюється на ресурс і повинен бути передбачений обов'язок його утилізувати чи переробляти. Звичайно, закріплення цього обов'язку повинно супроводжуватися дієвим забезпеченням можливості його виконання. Зокрема, вважаю необхідним створення єдиного переліку існуючих відповідних технологій та виробничо-технологічних і/або економічних передумов для утилізації й перероблення.

Л. Креммер зазначає, що де-небудь у світі кожен відхід у якій-небудь формі має вартість та енергетичну щільність [11, 48]. У такому випадку ставиться під сумнів взагалі необхідність існування поняття «відходи». Вважається, що такий термін має існувати і критерієм розмежування тут слугуватиме існування відповідних технологій та виробничо-технологічних і/або економічних передумов для утилізації й перероблення. Якщо речовини відповідають цьому критерію — це не відходи, якщо ж ні, то їх потрібно визначати як відходи

та передбачати такі вимоги поводження з ними, що забезпечили б запобігання їх негативному впливу на навколишнє середовище та здоров'я людей, а також — потенційну можливість для їх перетворення на вторинні ресурси. У даному випадку пропоную такі «не відходи» визначити як «вторинні ресурси» і регулювати поводження з ними шляхом встановлення переліку речовин, матеріалів, предметів, на який поширюється даний режим, а також визначення конкретних обов'язків зі здійснення операцій щодо поводження з окремою речовиною, матеріалом, предметом чи їх групою.

Можна запропонувати визначення відходів як будь-яких матеріалів, предметів, речовин, що утворюються внаслідок людської діяльності, функціонування інших біологічних істот, природних та техногенних ситуацій, щодо яких відповідних технологій та виробничо-технологічних і/або економічних передумов для утилізації й перероблення на даний момент в Україні не існує, і власник яких їх позбавляється, має намір чи повинен позбавитися у законодавчо встановленому порядку.

Використані матеріали:

1. Про відходи. Закон України від 5 березня 1998 р. (із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 36—37. — Ст. 242.
2. К о р н я к о в а Н. О. Юридичне визначення поняття та видів відходів за законодавством України // Вісник: Юридичні науки / Київський національний університет ім.Т.Шевченка. — 2004. — № 56-59. — С. 123—126.
3. К а с и м о в А.М., С е м е н о в В.Т., А л е к с а н д р о в А.Н., К о в а л е н к о А.М. Твердые бытовые отходы. Проблемы и решения. Технологии. Оборудование: Учеб. пособ. — Х., 2006. — 301 с.
4. Б о н д а р Л.О., К у р з о в а В.В. Екологічне право України у запитаннях та відповідях: Навч. посіб. — Х., 2006. — 245 с.
5. Б о н д а р Л.О. Поняття відходів за законодавством України // Причорноморський екологічний бюлетень. — 2002. — № 3. — С. 87—90.
6. Про альтернативні види рідкого та газового палива: Закон України від 14 січня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 12. — Ст. 94.
7. К о р н я к о в а Н. Поняття відходів за законодавством України та Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз // Право України. — 2004. — № 5. — С. 149—153.
8. <http://www.rada.gov.ua>
9. Х е й н с е И. Определение термина «отходы» в праве Европейского Союза // Экологическое право. — 2004. — № 4. — С. 35—42.
10. Б р о й д е З.С., М а к а р о в Е.А., Б р о й д е Г.З. Нормативно-правовое обеспечение обращения с отходами в производстве и на региональном уровне // Причорноморський екологічний бюлетень. — 2002. — № 1. — С. 65—70.
11. К р э м е р Л. Политика переработки отходов в ЕС: тенденции и перспективы // Экологическое право. — 2002. — № 2. — С. 45—49.